

Ioan Oprea, *Probleme de conceptualizare în lingvistica actuală*, Iași, Editura Institutul European, ISBN 978606-24-0385-0, 2024, 434 p.

Cartea profesorului sucevean Ioan Oprea, *Probleme de conceptualizare în lingvistica actuală*, apărută anul trecut în prestigioasa colecție *Academica. Științele limbajului* a editurii ieșene Institutul European, reprezintă un eveniment editorial și va deveni, cu siguranță, un volum de referință în lingvistica românească.

Considerat unul dintre cei mai importanți lingviști români contemporani, Ioan Oprea este o personalitate polivalentă, opera sa acoperind numeroase domenii ale științelor limbajului: dialectologie, istoria limbii, lexicografie, terminologie, teoria și filozofia limbajului (sau, mai degrabă *a limbii*) etc.¹

Ceea ce ar putea fi numită o trăsătură dominantă a volumului este puternicul său caracter polemic. Încă din primul capitol, intitulat *Dificultăți terminologice în redactarea conceptelor lingvisticii*, autorul constată că în lingvistică: „există încă uneori tendința de a folosi termeni fără a li se preciza sub toate aspectele conținutul, încît rămîn astfel de fapt pseudo-termeni, prin care se desemnează în fiecare caz un *concept de avarie*, iar nu un *concept functional* (sau un concept autentic), cu care cunoașterea să poată înainta pe un teren sigur”. (p. 12).

Volumul lui Ioan Oprea aduce în discuție, cu precădere, unele dintre situațiile care „pun probleme” din punct de vedere conceptual și terminologic. Scopul explicit este „identificarea, aducerea în atenție și, în limita posibilităților, sugerarea unor aspecte considerate relevante sau soluții pentru depășirea unor dificultăți. Cu această orientare, s-au selectat în mod deosebit chestiunile care să poată contribui la obținerea unei continuități în expunere, fără a se urmări valorificarea constantă a unor teorii sau concepții, deși, prin firea lucrurilor, unele dintre acestea s-au impus atenției în mod deosebit și, astfel, au fost amintite relativ frecvent în legătură cu temele tratate, fără a se manifesta în acest sens o preferință inițială sau o orientare doctrinară în mod dogmatic.” (p. 16).

Autorul se referă la probleme ale terminologiei lingvistice în operele unor mari lingviști și filozofi ai limbajului, de la Wilhelm von Humboldt, Hermann Paul, Ferdinand de Saussure, Louis Hjelmslev sau Noam Chomsky, până la Gh. Ivănescu și Eugeniu Coșeriu. Ioan Oprea are inițiativa unui demers terminologic unificator (v. capitolul al II-lea), plecând tocmai de la opera celor doi mari lingviști români pomeniți. *Lingvistica antropologică* a lui Ivănescu și *lingvistica integrală* a lui Coșeriu „urmăreau, în principiu, același obiectiv:

¹ Dintre lucrările sale cele mai importante amintim: *Lingvistică și filozofie*, Institutul European, Iași, 1992; *Terminologia filozofică românească modernă*. Studiu asupra epocii de formare, Editura Științifică, București, 1996 (Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române); (în colaborare cu Rodica Nagy), *Istoria limbii române literare. Epoca modernă*, Editura Universității Suceava, 2002; (în colaborare cu Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zastroiu), *Noul Dicționar Universal al Limbii Române*, Litera International, București-Chișinău, 2006, ed. a II-a, 2007; *Elemente de filozofia limbii*, Institutul European, Iași, 2007.

cuprinderea tuturor problemelor ce țin de știința limbii sub aceeași viziune, având ca scop și corelarea, completarea și corectarea cvasitotalității opiniilor susținute de alți specialiști (români sau străini), măcar de cei care au produs mutații importante în investigarea domeniului. Prin urmare, ambele proiecte au fost concepute ca sisteme integratoare, în sensul că și-au propus să valorifice tot ceea ce s-a realizat în știința limbii, fără o orientare de principiu care, stabilind un unghi de vedere, să treacă în umbră sau să facă nevăzute alte perspective, dar fără a lipsi anumite principii de interpretare și de valorizare.” (pp. 23-24).

Este adusă în discuție și *glosematika* lui Louis Hjelmslev și a Școlii lingvistice din Copenhaga. Ioan Oprea consideră, contrar majorității opiniilor formulate în acest sens, că structuralismul lui Ferdinand de Saussure și al lui Louis Hjelmslev, „deși constituie o schimbare de paradigmă în cercetarea limbii și a vorbirii, nu a produs o ruptură în raport cu achizițiile realizate de lingvistica anterioară.” (p. 88). Autorul are dreptate, pentru că marii lingviști preiau tot ceea ce este valoros din operele predecesorilor. Așa procedează și Eugeniu Coșeriu care, trecând „Dincolo de structuralism” (cum afirmă într-un studiu cu acest titlu²), va elabora o teorie lingvistică de sorginte poststructuralistă, dar cu numeroase elemente preluate și rafinate de la marii lingviști și filozofi ai limbajului din Antichitate și până în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Ioan Oprea discută și oferă soluții pentru unele probleme fundamentale ale teoriei și filozofiei limbajului, cum ar fi triada *limbaj-limbă-vorbire*, *facultatea limbajului* ca trăsătură definitorie a ființei umane și relația dintre *limbă și gândire*. În alte capitole sunt aduse în discuție termeni și sintagme precum *competență lingvistică* și *discurs* sau raportul vorbitorului cu limba și discursul.

Capitolele VIII-XI au un caracter mult mai concret, abordând diviziunile și nivelurile limbii istorice, normele limbii și tema, atât de discutată astăzi, a limbajelor de specialitate. Problema, extrem de complexă, a raportului dintre limbajul ca atare și limbajul poetic, este discutată în întreg capitolul XII, *Limbaje poetice*.

Capitolul al XIII-lea este consacrat în întregime numeroaselor controverse în legătură cu *schimbarea lingvistică*.

Ultimul capitol încearcă să prezinte o sinteză, afirmând-se că scopul lucrării este identificarea și evaluarea unora dintre componentele pe care cercetările actuale le folosesc pentru a alcătui o viziune de ansamblu a științei ce are drept obiect limba. Aceste concepte reprezintă, în opinia autorului, repere incontestabile ale conținutului cognitiv specific disciplinelor ce se cuprind în sfera acestei științe, denumită în mod obișnuit *lingvistică*, cu realizări remarcabile în ultimele două veacuri. Conceptele amintite, crede Ioan Oprea, ar trebui să conducă la coerență și totală întemeiere sub raportul delimitărilor și al sistematizărilor, prin termenii consacrați cu care sunt redată, măcar în cazul comunicării specialiștilor domeniului. Din păcate, concluzionează autorul, doar în puține situații s-a ajuns la rezultate acceptate de majoritatea specialiștilor în lingvistica și filozofia limbajului.

² V., printre altele, studiile *Mon Saussure* și *Dincolo de structuralism*, care pot fi accesate pe platforma [Eugenio Coseriu's Work – cosieriu.ch](http://EugenioCosieriu'sWork-cosieriu.ch).

BIBLIOGRAFIE

Coșeriu 2016: Eugeniu Coșeriu, Dorel Fînar, Dumitru Irimia, *Mic tratat de teorie a limbii și lingvistică generală*, Iași, Casa Editorială Demiurg.

Eugenio Coseriu's Work – coseriu.ch

Kabatek 2021: Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu (editori), *Dincolo de structuralism: scrisori către Eugeniu Coșeriu și istoria lingvisticii în secolul XX-lea*, București, Editura Academiei Române.

Daniela PANAITE-FARAON

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

panaite.daniella@gmail.com